

הרוחות נרגעו וההתרגשות עברה לשטחי זיון אחרים. בין השאר על הפער הכלכלי והחברתי בין משקי הקיבוץ השונים, כפי שהתברר בשיחות יזומות בכיתה ובמגעים היומיומיים בין החברים. הלימודים העסיקו אתנו באופן מלא - ההרצאות נמשכו משבע וחצי או שמונה בבוקר, עם הפסקות, עד לשעות הערב - אך לא יכולנו שלא להביט לפעמים סביבנו, על הנעשה במשק עין-חרוד המפולג.

הקרע בין הפלגים היה עמוק ומחלט, עוינות רעיונית שהצטברה במשך שנים רבות. הרי עין-חרוד והקיבוץ המאוחד כמו מאיחוד מחנות שונים; אך המיזוג מעולם לא היה מלא. כך חיו יחד בעין-חרוד אנשים לזוויטה מהשמאל הקיצוני וליבנה שהיה קרוב למחנה הימין - 'ליכוד' היינו אומרים היום. בניגוד זה היו יסודות מיסודות שונים. הכמיהה להגשמת הסוציאליזם בימינו והתקרבות למחנה הסובייטי - מול פיתוח משקי על בסיס כלכלי בריא וסנטימנטים לביטחון, לארץ ישראל השלמה ולשורשים - גם דתיים. כל גווי המפה הפוליטית של שנות ה-90 הצטיירו בעין-חרוד השסועה בשנת 1953. ייתכן ויש לחפש את שורשי הקרע בעוינות האישית התהומית, אולי עוד מימי הנעורים, בין מנהיגי הפלגים והזרמים השונים בתנועה.

הפילוג במפא"י ב-1944 היה זעזוע קשה לתנועת הפועלים, אך פגע במיוחד בקבוץ-המאוחד. איחוד הפלג "אחדות עבודה" עם "השומר הצעיר" ב-1948 למפלגה אחת - מפ"ס, החריף את המצב. כאירוניה, אפשר לציין, שהאיחוד הפוליטי בין הקיבוץ המאוחד והקבוץ הארצי כלל לא היה מוצלח ומעולם לא הגיע למימוש. הפלגים למעשה לא התמזגו: הבטחוניזם של גלילי עם הגעגועים הסובייטיים של חזן לא הבטיחו קו מפלגתי ברור; משפטי פראג ב-1954 הביאו להתפוצצות ולהפרדה. את הפילוג בקבוץ כבר לא יכלו לעצור.

בעין-חרוד המחויבות, למחנה זה או אחר, הייתה מוחלטת וחצתה משפחות. המאבק למען העיקרון לא לווה תמיד בשכל בריא כמתבקש. כך הסבירה לנו אס, בלהט ובגאווה, על חלקם של בניה במאבק (האלים) על כל ס"מ של המשק. כיצד קיימו את ענפי המשק איני זוכר. הסכם על החזקה משותפת, גם להבא, היה קיים רק במפעל הנירוסטה. מעבר לכך, כל צד התחיל לפתח ענפים משלו.

העניין השתקף בצורתו המכוערת והאבסורדית ביותר בחדר האוכל המפולג. המעבר המרכזי הפריד בין הפלגים. לכל צד היה חלק במטבח. אם בזמנים כתיקונם האוכל במשקי הקבה"מ הותיקים לא הצטיין - כאן אין לדבר עוד על ארוחות. תה קר חולק במשורה ובחודשי החורף, אפשר לומר בלי הגזמה, הוגש לנו אוכל חצי קפוא. איני זוכר מה אכלנו, או שמצאנו פתרון אקסטר-קוריקולארי לבעיה. אפשרויות אלטרנטיביות לא היו קיימות - לא עמד לנו רכב פרטי במגרש החניה.

מחזור הזרעים היה הנושא הראשון, הזן בניהול משק חקלאי. בימים ההם נושא מחזור הזרעים נתפס כתורה ואקסיומה, לפחות בהתיישובות העובדות. עד כמה קויים כלשונו והלכתו איני יודע, הדבר היה תלוי במידה רבה במבנה המשק החקלאי, רווחיות הגידולים, גודל המטע וכמות המים. לא ידעתי הרבה על התפתחות החקלאות בארץ אחרי קום המדינה, לרבות על הקמת מושבי העולים, או על מדיניות המוסדות המיישבים, באשר לתכנונם. על מבנה משק השדה היה נטוש ויכוח, שבחלקו הגדול היה אידיאולוגי ופוליטי. פתח את הדיון דווקא 'פוליטדוק' הסמינר, חבר שבדרך הרצה על פילוסופיה ובעיות חברה. בנאומו הארוך הסתער על שני נושאים: מונוקולטורה וגידולי תעשייה. מונוקולטורה - היה קודם כל הדרים. גידולי תעשייה היו אז משניים: כותנה וסלק סוכר. כל אלה, הדרים וגידולי תעשייה, היו חלק מהמשק הקיבוצי - במידה רבה יותר מחלקם במשק המושבי, להוציא כמובן את מושבי העולים בהתיישובות החדשה. "מונוקולטורה וגידולי תעשייה פירושם השתעבדות החקלאי לתעשייה ולשוק הקפיטליסטי" המשק המעורב, שיש בו חלק גם לתעשייה ומלאכה, עומד על בסיס איתן ואינו חשוף למשברים ואינטרסים פרטיים.

אינטרסים פרטיים היו קיימים - קודם כל אצל המגדלים עצמם ובראשם הקבוצים. ההדרים לא היו גורם מכשיל בתכנון המשק הקיבוצי; בדרך כלל לא עלו הפרדסים על 300 ד' במשק. גידולי התעשייה לעומת זאת היו באופנה: עם קום המדינה הביא סם המבורג, מיליונר יהודי מטקסס ומגדל כותנה רב מימדים בארה"ב, זן כותנה חדש, 15/17, לארץ, להחלפת ה-'פימה' המצרית ארוכת הסיבים (שלא התאימה לעיבוד מכני). הוא הכניס שיטות עיבוד וגידול חדשות. בעמק הירדן, ליד המושב בית יוסף, נפתחה חווה חקלאית, 'חוות סס', ע"י המועצה האזורית עמק הירדן (ובניהול אשדות-יעקב), על שטח של כמה אלפים דונם, לגידול כותנה - בפיקוח והדרכה בלתי אמצעית של סם המבורג, בכבודו ובעצמו (השיטות היו אמריקאיות ואולי לא תמיד מתאימות לארץ, לפחות לא לקרקעות עמק הירדן; בעיני ראיתי שאחרי חורף גשום, באמצע חודש מרץ, D-8 עם מחרשת ענק גברעם